

SÖZLÜKBİLİMDE ETİKETLEME ve DİLBİLGİSEL TERİMLERİN ETİKETLENMESİ SORUNU

Mehmet Kahraman*

Öz

Sözlüklerin girişinde bulunan kullanım bilgisi, gövde metni ile sonunda yer alan ek bilgiler kısmında sözlük yapımı ve kullanımına dair önemli bilgiler mevcuttur. Bu çalışmada etiketleme ve dilbilgisel terimlerin genel sözlüklerde yer alma biçimi ile dilbilgisel terimlerin etiketlenmesi sorunları üzerinde durulmuştur.

Bu makale betimsel bir çalışma olup araştırmamızda tarama, derleme, karşılaştırma ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. İlkın dünya ve Türkiye'deki etiketleme düzeni üzerine yazılan yazılar gözden geçirilmiş, ülkemizde en çok kullanılan beş sözlüğün makro yapısı içinde kullanım etiketi ve kodlama düzeni hakkında çeşitli tespitler yapılmıştır. Kullanım etiketleri bağlamında dilbilgisel terimlerin sözlük içinde yer alma biçimi ve buna bağlı etiketlemede ortaya çıkan farklılara değinilmiştir.

Çalışmanın amacı, sözlükbilimsel sorgulamada kullanıcıların işini kolaylaştıran, ona yol gösteren ve sözcüklerin doğru kullanımına işaret eden etiketleme işleminin her sözlük yazarının tutumuna göre değişiklik gösterme durumunu gözler önüne sermek için Türk sözlük kullanıcılarının en çok başvurduğu TDK Türkçe Sözlük (TDK-TS), Misalli Büyük Türkçe Sözlük (MBTS), Doğan Büyük Türkçe Sözlük(DBTS), Ötüken Türkçe Sözlük(ÖTS), Dil Derneği Türkçe Sözlük (DD-TS) olmak üzere beş sözlükte etiketleme ve dilbilgisel terimleri etiketleme ve kodlama sorunlarını tespit etme ve çözüm önerileri sunmaktır.

Anahtar kelimeler: Sözlükbilim, Sözlük, Etiketleme, Kısaltma, Terim, Terminografi.

LABELING IN DICTIONARY AND THE PROBLEM OF LABELING GRAMMATICAL TERMS

Abstract

The usage information at the entrance of the dictionaries, the body text and the additional information at the end contain important information about the dictionary construction and usage. In this study, the problems of labeling and the way grammatical terms are included in general dictionaries and the labeling of grammatical terms are discussed.

This article is a descriptive study, and the method of scanning, compilation, comparison and document analysis was used in our article. The differences that occur in the labeling

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 23.04.2020, Accepted / Kabul Tarihi: 13/09/2020

DOI: <https://doi.org/10.26791/sarkiat.725854>

*Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı, mkahraman@erbakan.edu.tr

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3785-2090>

of grammatical terms in the context of the general and special dictionary are pointed out.

This study has been prepared using scanning, compilation and document analysis methods. The aim of the study is to determine whether the labeling process, which facilitates the users' job, guides them and points to the correct use of words, varies according to the attitude of each dictionary writer in lexicographic query.

The most frequently used by Turkish dictionary users: TDK Turkish Dictionary (TDK-TS), Example Büyük Turkish Dictionary (MBTS), Doğan Büyük Turkish Dictionary (DBTS), Ötüken Turkish Dictionary (ÖTS), Dil Derneği Turkish Dictionary (DD-TS) to identify the problems of labeling and grammatical terms in the dictionary and coding and to offer solutions.

Keywords: Lexicography, dictionary, labeling, coding, term, terminography, word.

GİRİŞ

Sözlükbilim tarihi uzun bir geçmişe dayanır. Bu geçmiş milattan önce Sümer ve Akatlılar zamanında kil tablet dönemi, kağıt ve papürsün icadıyla elyazması dönemi, matbaanın icadıyla basılı sözlükler dönemi ve dijitalleşmeyle birlikte elektronik sözlük dönmeleri şeklinde dört bölüme ayrılabilir. Bu noktadan hareketle sözlüklerin geçirdiği değişimi doğru anlamak, sorunlara çözüm önerileri sunma konusunda daha isabetli kararlar almayı kolaylaştırabilir.

Sözlükbilim araştırmaları sözlüklerin tarihi, sözlük türleri, sözlük yapıları sözlükler biçimsel ve içerik yönünden ele alınıp incelenirken, sözlüğün tanımı, tarihsel gelişimi ile sözlüğün oluşturulmasına yönelik yöntemsel veriler kuramsal çerçeve; sözlüklerin genel veya özgün/özel (uzman/ ansiklopedik), açıklamalı, tek dilli, çok dilli veya iki dilli gibi sınıflandırma çalışmaları tipolojik; maddebaşı (headword) seçimi, yazımı, (maddebaşı) açıklaması, tanımlanması, etiketlenmesi gibi noktalara odaklanılması içerik incelemesi olarak adlandırılabilir. Sözlükbilimsel çalışmalarda kullanıcı dostu sözlükler (user-friendly dictionaries) yapma işinde, kullanıcının sözlüğü amacına göre iletişim odaklı kullanıcı durumlarını, bilgi odaklı kullanıcı durumlarını, hem iletişim hem de bilgi odaklı kullanıcı durumlarını dikkate almak şarttır (Bergenholtz ve Tarp, 2003, 183).

Sözlük, bir başvuru kitabı olarak yazarının dünya görüşü, dilsel tutum ve davranışlarının bir ürünüdür. Sözlüklerin giriş kısmında yer alan kullanım bilgisi ve etiketler ile kısaltmaların sözlük kullanıcılarına rehberlik etmesi beklenmektedir. Her sözlük hazırlayıcısı bir dizi presip kararları almak ve bu presip kararlarına bağlı ölçütler oluşturup bu doğrultuda sözlüğün yapısı ve hedef kitlesine göre sapma gösteren maddebaşılarını etiketleme yolunu seçerler. Sözlüklerdeki etiketler, sözcüklerin uygun şekilde nasıl kullanılacağına dair yol göstermek üzere tasarlanmış tanımlık olarak ortaya çıkan bir yöntemdir. Sözlük birimlerini etiketleme ve her alanı ya da temayı kodlamak üzere kısaltmalar içerir. Etiketleme işleminin bir parçası olarak kısaltma biçimi, yani kısaltmada kullanılan harflerin sayısı, biçimi (büyük-küçük oluşu), im ve işaret kullanıp kullanmama gibi kendi içinde bazı sorunlar barındırmaktadır. TDK Türkçe Sözlükte (TS, 2011) etiketleme: (a) etiketleme işi, (b) işaretleme işlemi olarak adlandırılırken, etiketlemenin (İng. Labeling) açıklaması: (1) Bir ticari ürünün işareti veya ambalajının üzerine yazı, baskı veya çizgi biçimindeki tanıtıcı bilgiler konulması olarak açıklanmaktadır.

Genel olarak Türk araştırmacılar etiketleri *grup etiketleri ve kayıt etiketleri* şeklinde iki ana grupta ele alıp incelerken, bu grupların altında da alt gruplar vardır ki bu yüzden etiketleme (labelling) şemsiye terin olarak kabul edilir (Atkins ve Rundell, 2008, 496). Etiketleme işlemi olarak grup etiketleri: dilbilgisel etiketler, bölgesel etiketler, alan etiketleri altbaşlıklarını kapsamaktadır. Bu çalışmada genel etiketlemeden hareketle dilbilgisel etiketlerin genel sözlüklerde yer alma biçimine yönelik özel dil, genel dil, sözlük birim ve terimbirim arasındaki farklara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bir sorun olarak sözlük yazarlarının hangi ölçüte göre bir dilbilgisel terimi sözlüğe alırken, bir diğer terimi almadığını izah etmek oldukça zordur. Bu sorun bütün sözlüklerde farklı düzeylerde kendini göstermektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

20. yüzyılın başında Türk ve dünya sözlük birikimini birlikte değerlendiren Türk aydınları modern sözlükler yapma konusunda önemli çalışmalar yapmıştır. İlk iş olarak yeni kurulan cumhuriyet kurumlarıyla toplumun ihtiyaç duyduğu yeni tek dilli genel sözlükler ve özel alan sözlükleri yapma gayretleri dikkat çeker. Ülkemizde sözlük araştırmacıları sözlüğün tanımı, tarihi, sözlüklerin sınıflandırılması ve madde başı seçimi, gibi sözlükbilimin kuramsal ve uygulamaya dayalı türlü sorunlarına parmak bastıkları görülür (Argunşah, 2019; Boz, 2006,9-46; Boz, 2009,146-148; Boz, 2011,13-20; Uzun, 1999; Usta, 2010). Basatemur (2013), Türkçe sözlüklerde başarı ve ölçüt sorunları ile sözlük birimlerin tanımlanmasına yönelik türlü sorunlara da vurgu yaparken, Ayverdi, Doğan ve Çağbayır'ın hazırladığı sözlüklerde 'bilimsel ölçütlere yeterince uyulmadığı, sözlük birimlerin tanımlanmasında ölçünlülük düzeyi düşük olduğu, sözlüklerin tutarlılık katsayısının da yeterli olmadığını belirtmiştir. Özellikle Boz ve arkadaşları (2017, 368), sözlük sorunları araştırılırken 'sezgisel yaklaşımlar' yerine 'nesnel yaklaşımlarla' çağın ortaya çıkardığı derlem dilbilim, istatistik, bilgisayar destekli dilbilim alanlarının veri ve yöntemlerinden faydalanılarak daha nesnel sonuçlara ulaşılabileceği vurgular.

Avrupalı araştırmacılar, sözlük kuramları, sözlük türleri-tipolojisi, sözlük metni, maddebaşı seçimi, açıklama, tanıtlama, önekleme ve fonetik ve bölgesel farklar gibi içeriğe dönük çok ayrıntılı çalışmalar yürütürken, bu içerik incelemesine bağlı eskilik veya zamansallık, kullanım sıklığı, bölgesel veya coğrafi varyasyon, teknik veya özel terminoloji, kısıtlı veya tabu, tutum, slang, fonksiyonel çeşitlilik veya kayıt, statü veya kültürel etiket şeklinde dokuz tür yaygın kullanım etiketi sınıflandırması yapmışlardır (Landau, 1989,175; Milroy ve Milroy, 1990). Landau, Milroy, Ptaszynski gibi araştırmacılara göre sözlüklerde etiketlerin sözlük kullanıcılarına alternatif seçenekler sunması, rehberlik etmesi ve kullanıcıları doğru tercihe yönlendirmesi gerekir (Ptaszyński, 2010). Atkins ve Rundell'e göre 'etiketin temel nedenlerden biri şudur: 'birçok etiket, çok fazla alt çeşitliliği içinde saklayan şemsiye terimlerdir ve bu şemsiye terimlerin içeriğini ortaya çıkarmak (Rundell, 2008, 496), sözlükler için önerilen etiketler kelimelerin kullanım şekline ilişkin sınırlamalara, ortaya çıktıkları bağlamlara göre alternatif olarak sözlüğün gövde metninde yer almalıdır. Atkins ve Rundell, yazdıkları makalede bölge, alan adları etiketleri, lehçe etiketleri, kayıt (argo ve jargon etiketleri), stil etiketleri, zaman etiketleri, tutum etiketleri, yaslama tipi etiketler, kullanım etiketleri şeklinde sınıflandırmıştır (Atkins ve Rundell, 2008, 227-230). Yine Jackson (2002,109-115), dialekt etiketi coğrafi sınırlama, in/formal etiketi, statü etiketi, etki etiketi, tarihi etiket, konu ve alan etiketi ve kullanım etiketi şeklinde bir sıralama yaptığı görülür (Hausmann, 1989; Svensén, 2009). Bu konuda Hausmann'ın çalışmasında yer alan sınıflandırma şeması, diachronik bilgi, diatopik bilgi, diaintegratif

bilgi, diamedial bilgi, diastratik bilgi, diafazik bilgi, diatextual bilgi, diateknik bilgi, diafrequent bilgi, diaevaluative bilgi, dianormatif bilgi etiket türlerini kapsamaktadır (Hausmann, 1989,651). Kilgarriff ise etiketleri dilbilgisel etiketler (Grammatical Labels), bölgesel etiketler (Region Labels), alan etiketleri (Domain Labels), kayıt etiketleri (Register Labels) şeklinde sıralarken ilk kez dilbilgisel etiketleri sınıflandırma şemasına dâhil etmiştir (Kilgarriff, 2012, 2013).

Sözlüklerin girişinde bulunan kullanım bilgisi ve etiketler, sözlük bilimsel bir sorgulamada kullanıcıya sözlük birimden bilgiye ulaşmada rehberlik edecek ilk adımı oluşturur. Bu etiketler önce Türkçe genel sözlüklerde grup ve kayıt etiketlerinden oluşan iki ana başlık ile dilbilgisel, bölgesel, alan ve zaman etiketleri gibi çeşitli alt başlıklara ayrılmaktadır. Sözlük yazarlarının tutum farkları nedeniyle herhangi bir maddebaşı bir sözlükte etiketlenirken, diğerinde ya aynı şekilde etiketlenmediği ya da hiç yer almadığı görülür.

Sözlüklerde gövde metninin büyük çoğunluğunu adlar oluşturur. Adların bir türü olan özel alan sözcükleri ve terimleri de sözlük birim olarak gövde metne girmesini sağlamak için etiketleme ve onun bir parçası olarak kısaltma işlemi geliştirilmiştir. Kullanım etiketi kavramsal olarak *bir kelimeyi işaretlemek üzere gönderim yapmada kullanılan özel bir alanın belirtilmesi ve adlandırılması, kısaltma/kodlama ise bu söz edilen alan adlarının kısaltması veya bir sembolle gösterilmesi olarak* tanımlanabilir. Bu sözlük birimleri belirli bir alana has kullanım veya dil çeşitliliği ile ilişkilendirilen bir gönderimi ifade etmektedir. Genel sözlükler, bir dilin bütün sözcüklerini kapsama iddiasında bulunurken, özel sözlükler bir dile ait (bazı durumlarda birden çok dile) özel uzmanlık alan sözcüklerini -her alan için ayrı ayrı olabileceği gibi toplu olarak fenbilimleri veya sosyalbilimler terimleri sözlüğü gibi- kapsama iddiasındadır.

Sözlükbilimci ilkin ele aldığı maddebaşını bilgibirim olarak tanımlama veya açıklama ile başlar, ardından onu kodlayarak abtsel görselleştirme işlemi yapar. Etiketleme sisteminin amacı, sözlük kullanıcılarına belli bir sözcüğü/sözlüğü doğru şekilde nasıl kullanılacağına dair rehberlik etmek ve aynı zamanda kullanım sınırlamaları hakkında bilgi sağlamaktır. Sözlük kullanıcısı için etiket, bir sözlük ögesini uygun şekilde nasıl kullanacağına dair bilgi sahibi olması ve başsözcükle ilgili kullanım, yazım, telaffuz, coğrafi bölge, alan, üslup yönünden ayrımları gösterir. Kısaltma/kodlama ise bu terimsel birimlerin alfabetik olarak kısaltılmasını (**zarf: zf.** gibi) göstermektedir.

2. ARAŞTIRMA KONUSU VE YÖNTEMİ

Türk sözlük kullanıcıları tarafından en çok tercih edilen tek dilli, açıklamalı sözlüklerden beş sözlüğün etiketleme düzeni, dilbilgisel etiketler ve kısaltmalar/kodlamalar esas alınarak sorunların tespitine ve değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Bu araştırma betimsel bir çalışma olup tarama, derleme, karşılaştırma ve doküman incelemesi gibi yöntemler kullanılmış ve kullanım etiketlerini sınıflandırma ve kodlama incelemesi sunan bu çalışma, sözlükbilimsel literatürde konuyu ele alan çalışmalardaki sınıflama çalışmaları gözden geçirilmiştir. İlk önce beş sözlüğün giriş kısmında verilen kullanım bilgisi içindeki etiketleme sistemi ve kısaltmalar tabloluşturulmuştur. İkinci olarak dilbilgisel etiketler, sözedilen tek dilli beş genel sözlükte tespiti yapılarak yazarlarının etiket tercihindeki tutumlarına dikkat çekilerek etiketlerin tutarlılık sorunu ile aralarındaki farklılıklar vurgulanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Türkçe Genel Sözlüklerde Etiket ve kısaltma

Genel olarak araştırmalarda kullanım etiketlerin özelliklerini incelemek kendi içinde kimi zorlukları içerse de alanyazında çeşitli yönleriyle tanımlanan kullanım kategorisinin sorunlarını tespit etmek, çözümler önermek için çeşitli sözlüksel verileri değerlendirmek gerekir. Mesela, Allen, kullanımı, “dil öğelerinin genellikle anlam üretmek için kullanılan yol- yöntem(Allen, 1992,1071)” olarak tanımlarken, Landau kullanım terimini iletişim olgusunun dayandığı ortamla ilgili olduğunu belirtir (Landau,1989,174). Genelde sözlükbilim araştırmaları için sözlüklerin giriş kısmında yer alan kullanım bilgileri, sözlüğün oluşumu hakkında bilgi vermek, sözlükçülerin kullanım hakkındaki düşüncelerini öğrenmek ve etiketlemeyi nasıl yaptıkları ve sözlük dizinini nasıl sınıflandırdıklarını göstermek için iyi bir veri sunmaktadır. Ancak bu tür bilgilerin yer almadığı okul ve terim sözlükler de vardır.

Türk sözlük yazarları içinde etiketleri sözlük girişinde sınıflandıran tek yazar Ayverdi (2020), etiketleri dil adları etiketi, genel etiketler (alan etiketleri) ve dilbilgisel etiketler biçiminde üçe ayırdığı görülür. Genel eğilimin dışında bir tasnif olsa da her şeye rağmen bu sınıflandırma çalışması Ayverdi tarafından yapılan ilk ve tek etiket sınıflandırma çalışması olarak çok değerlidir. Ama diğer sözlük yazarları kullanım bilgisi içinde etiketlere değinmiş olmakla beraber bir etiketleme sınıflandırması yapmadıkları görülür. Bu bağlamda Türk araştırmacılardan Kamacı (2019), TDK-Türkçe Sözlük’te Eski Etiket Üzerine” adlı çalışmasında, kullanım etiketlerini sınıflandırmıştır.

Burada Türkçe genel sözlüklerdeki etiketleme düzeni ve kodlama çalışmalarına odaklandığımızda, kullanıcıları tarafından en çok tercih edilen beş sözlüğün kullanım etiketleri ve kısaltmalar üzerinden karşılaştırmayı hedeflemiş bulunuyoruz. Bu sebeple sözlükbilimcilerin sözlük yapma deneyimine dayanarak oluşturdukları ‘kullanım etiketlerini nasıl kodladıklarını öğrenmek için bu beş sözlüğün her birinin giriş kısmında yer alan kullanım bilgisi ve kısaltmalar kısmına odaklanılmış, veriler gözden geçirilmiştir. Sonra TDK Türkçe Sözlük (TDK-TS), Misalli Büyük Türkçe Sözlük (MBTS), Doğan Büyük Türkçe Sözlük(DBTS), Ötüken Türkçe Sözlük(ÖTS), Dil Derneği Türkçe Sözlük (DD-TS)’ten oluşan bu beş tek dilli genel sözlüğün kullanım etiketi ve kısaltma bilgisi tablolaştırılmıştır:

<i>Tablo 1. TDK Türkçe Sözlük’ün (2011) etiketleme ve kodlama düzeni</i>		
	<i>Etiketler</i>	<i>Kodlamalar/kısaltmalar</i>
<i>Genel grup etiketleri</i>	<i>Dilbilgisel etiketler</i>	<i>a., bağ., ç. -de, -den, e., -e, -i, -le, nsz., sf., yar., zf., zm.</i>
	<i>Bölgesel Etiketler</i>	<i>Alm., Ar., Bulg., Erm., Far., Fr., İbr., İng., İsp., İt., Kor., Lat., Mac., Moğ., Port., Rus., Rum., Sl., T., Yun.</i>
	<i>Alan etiketleri</i>	<i>anat., ask., bit. b., dil b., din b., db., ed., eđt., ekon., fel., fiz., fizy., geom., gök b., hay. b., huk., jeol., kim., man., mdn., meteor., mim., müz., ruh b., sin., sp., tar., tek., tekno., tıp, tic., tiy., zool.,</i>
	<i>Zaman etiketi</i>	<i>Esk.-eski, M.S., milattan sonar</i>
<i>Kayıt etiketleri</i>	<i>Kayıt etiketleri</i>	<i>Alay., argo., hkr., hlk., kaba., mec., öz., şaka., tkz., ünl., TV. vb.,</i>

	<i>Stil etiketleri</i>	
--	------------------------	--

Tablo 2. Doğan Büyük Türkçe Sözlük'ün (2011) etiketleme ve kodlama düzeni

	<i>Etiketler</i>	<i>Kodlamalar</i>
<i>Grup etiketleri</i>	<i>Dilbilgisi etiketleri</i>	<i>b., bağ., çok., d.lü., e., edi., f., g.li., g.siz., ha.i., i., iş.-iş., s., tek., y.f., z., zm..</i>
	<i>Bölgesel etiketler</i>	<i>A., Al., Amr.yer., Arn., Avust.yer., Bul., Çin., Er., F., Fr., Hab., Hind., İb., İng., İs., İsl., İt., Jap., Lat., Mac., Moğ., Osm., Por.,Rum., Rus., Sansk., Süry., T., Urd., Yun.,</i>
	<i>Alan etiketleri</i>	<i>anat., ask., ast., biy., bit., coğ., den., dil., ed., fel., fiz., hay., huk., ik., kim., ma., man., mat., mi., mit., mü., uh., sin., siy., sp., tar., tas., tıp., tic.,</i>
	<i>Zaman etiketleri</i>	<i>a.-asır, esk.-eski, H.-hicri, M.-miladi</i>
<i>Kayıt etiketleri</i>	<i>Kayıt etiketleri</i>	<i>Ar., bk., kaba., kıs., mec., mes., şaka., uyd., ün., vb., yanl., yeni., zit.,</i>
	<i>Stil etiketi</i>	

Tablo 3. Çağbayır'ın (2007) Ötüken Türkçe Sözlük'ün etiketleme ve kodlama düzeni

	<i>Etiketler</i>	<i>Kodlamalar</i>
<i>Grup etiketleri</i>	<i>Dilbilgisel etiketler</i>	<i>bağ.e, bağ, b., ço., darl, dbl, dönşl., e., f., gçl., gçsz, gnşl., is., is.t., işteş., küçlt., olsuz, öz., sf., sf.t., zf., zm.,</i>
	<i>Bölgesel etiketler</i>	<i>Alm., anaT, Ar., Argu., Arn., Az., Brez., Çağ., Er., eAT., eAT., Fa., Fr., Gürc., Hint., İbra., İng., İrl. (Keltçe), İsp., İt, Lat., Mac., Moğ., NoRv., osT., Port., Rus., Sagay., Sansk., Slav., Soğd., T., Tib., Toh.-, Ukr., Yun..</i>
	<i>Alan etiketleri</i>	<i>Akust., anat., antr., as., balkç., bank., baynd., bilş., biy., biy-kim., bot., bsy., çev., coğ., diplms., dnz., dy., ecz., ed., eğit., ekon., elkt, fel., fiz., fizy., folk., fot., geom., gök b., güzl.sntl., hat., havc., huk., inş., isl.fel., istk., jeoloji., kütüp., maden., mal., man., mat., matb., mek., metlj., meyve., mim., min., muh., müz., nükl., org-kim., orm., oto., psikol., psyk., rady., res., sany., sin., siy., sosy., spor., stand., süsl., tasvf., tek., telkom., terz., tıp., tic., tiy., topg., tv., ulaş., uz., vet., yönt., zool.,</i>

	Zaman etiketleri
Kayıt etiketleri	Kayıt etiketleri	ağz., aym., çocuk.d., kısalt., tkz., yans. (onomatophie), Anl.dar., anl.değş.,

Tablo 4. Ayverdi'nin (2020) Misalli Büyük Türkçe Sözlük'ün etiketleme ve kodlama düzeni

	Etiketler	Kodlar
Grup etiketleri	Dilbilgisel etiketler	Bağl., *benzetme yoluyla, birl., Çekimli f., * hakaret yoluyla, (-de), (-den), dilb., dönüşlüf., (-e), edat., f., ek., ettirgen f., geçişli f., i-isim, (-i), karşılıklı f., *kinaye yoluyla, *küçümseme yoluyla, -le haliyle, oldurgan f., olumsuz f., oluş bildiren geçişsiz f., ortaklaşa f., ön ek., özel i., *ses taklidi söz., sıf.-sıfat, son ek., takı, tür., *yanlış tür., yard.f., * Ayverdi, kayıt etiketlerini burada vermiştir.
	Bölgesel etiketler	Akat., Alm., Arn., Bulg., Çağatay., Çek., Çin., Çingene., Erm., Eski Türk., E.T.Türk.*, Frs., Felemenk., Flaman., Fr., Got., .Grek., Hırvat., İbr., İng., İsv., İtal., Japon., kelt., Kıpçak., kıptı., Kürt., Lat., Lapon., Leh., Mac., Malay., Moğ., Nor., Oğuzca., Orta Türkçe., port., Rume., Rus., Sans., Sırp., Slav., Soğd., süm., Süry., Tam., Tatar., Tibet., Tohar., Türk., Yun.,
	Alan etiketleri	ahlâk., anatt., Ansk., argo., arkeo., aruz., asker., astro., bankacılık., biyo., biyo-kim., biyo-zoo., boks., bot., cilt., coğ., deniz., deniz hukuku., dericilik., devletler hukuku., din., edeb., elektrk., eski., estetik., fels., fikh., fizik., fizyo., folk., foto., futbol., geo., güzel sanat., hadis., halk edeb., haritacılık., hat., hava., hukuk., iktisat., inşaat., İslam huk., istatistik., işletme., jeo., Jimnastik., kuyumculuk., m., maden., maliye., mantık., marangoz., mat., matbaa., Mec., medeni huk., mekanik., metalurji., meto., muhasebe., mus., nr., okçuluk., optik., oto., orta., psiko., s.a., snat., seç., sinema., sosyo., Söz.(k), spor., süsleme., tarih., tarikat., tasavvuf., tecvid., teknik., tekno., tekstil., Terc., tezhip., tıp., ticaret., ticaret huk., tiyatro., topografya., trafik., trigo., tv., ziraat., zoo.,
	Zaman etiketleri	Eski.-eski, yy.-Yüzyıl,
Kayıt etiketleri	Kayıt etiketleri	Kaba., hakaret yoluyla, şaka yoluyla, teklsiz., teşmil., ünl., yeniden.(neolizn),

Tablo 5. Dil Derneği Türkçe Sözlük'ün (2013) etiketleme ve kodlama düzeni		
	<i>Etiketler</i>	<i>Kodlar</i>
<i>Grup etiketleri</i>	<i>Dilbilgisel etiketler</i>	<i>a., ad., b., b.a., b.önad., bağ., be., ç., (-den), (-e), (-i), ik., il., (-le), (nsz), (ösz), öna., öz.l, (yar),</i>
	<i>Bölgesel etiketler</i>	<i>Alm., Ar., Bul., Erm., Far., Fr., Hol., İbr., İng., İsl., İsp., it., Jap., Osm., Por., Rus., T., Yun.,</i>
	<i>Alan etiketleri</i>	<i>Ask., balkç., bnk., bilş., bitb., budb., coğr., den., dil., dilb., drb., eğib., eko., elek., fel., fiz., fizy., gökb., gövb., hayb., hek., huk., kazb., kim., mak., mam., met., mim., min., miz., ruhb., sesb., sin., sp., tar., tic., tiy., topb., tv., uygb., yerb., yaz.,</i>
	<i>Zaman etiketleri</i>	<i>Esk. Eskimiş</i>
<i>Kayıt etiketleri</i>	<i>Kılavuz etiketleri</i>	<i>Argo., hkr., hlk., kaba., k d., mec., şaka., tkz., ün., vb.,</i>
<i>Genel kısaltma</i>	<i>Sözlük dışı etiketler</i>	<i>CK., DD., DS., Redh., TD., = CK Cep Kılavuzu, DD Derleme dergisi, DS Derlem Sözlüğü, Redh. Redhouse Sözlüğü'den, TD Tarama Dergisi</i>

Yukarıdaki tabloda kayıt etiketleri tek dilli genel sözlüklerde sınırlı sayıda örneklerle yer aldığı görülmektedir. Bu durum genel sözlüklerin kayıt etiketlerinin etraflı araştırılması ve argo, stil/üslup, halk ağzı gibi detayların açıklanmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

3.2. Genel ve Özel Alan Sözlükbilimi ve Dilbilgisel Etiketler

Geçen asrın ikinci yarısından itibaren öne çıkan sözlükbilim çalışmaları genel sözlükler ve terimbilim sözlükleri olarak iki başlıkta ele alırken, 1990'lı yıllardan itibaren sözlük araştırmacılarının dikkati genel sözlük, özel alan sözlükleri arasındaki farklara yoğunlaşmıştır. Özellikle Cabréé'nin sözlüklere terminolojik bakış açısına karşılık, Bergenholtz ve Tarp'ın Uzmanlık (özel alan) sözlükbilimi olarak bakması yeni bir sözlükbilimsel yaklaşımı ifade etmektedir. Son iki yüzyılda bilim, teknik, sanat meslek ve uzmanlık alanlarının çoğalıp dallanması sonucu yeni bir sözlük türüne ihtiyaç duyulmuş, önceleri terim sözlükleri olarak adlandırılan bu alan meslek ve uzmanlık gerektiren bütün sözcükleri kapsayacak biçimde genişlemesiyle özel alan sözlükbilimi doğmuştur. Özel sözlükler, çoğu zaman genel sözlükler kadar çok sayıda kullanıcıya ulaşamama sorununa karşın, genel sözlükler toplumun tamamına hitap etmektedir. Özel alan sözlükleri ekonomik ve sosyal yaşamda, işletme, iletişim, eğitim, araştırma ve bilim ve kültürün yayılmasında önemli bir rol sahiptir.

Araştırmacılar, sözlükleri genel sözlükler ve uzman sözlükleri olmak üzere iki ana başlık altına ele almakta ve aralarındaki temel farklara odaklanarak sözlükbilimi (lexicography) ve terimsözlükbilim (terminography) ayrımı yanında özel alan sözlükbilim (special lexicography) üstünden tipolojik bakımdan içerik analizleri yapmaktadırlar. Özellikle genel sözlüklerin bir dilin tüm sözcüklerini kapsama iddiasına karşın, özel sözlüklerin herhangi bir alana özgü sözcükleri kapsamaması yönüyle birbirinden ayrılmaktadır. Bu temel farklara odaklanıldığında da genel sözlüklerin

aslında pek çok alana özgü sözcüğü etiketlediği düşünülecek olursa, uzman sözlüklerin belli alanların sınırlı sözcük/sözlüklerini kapsadığı açıkça görülür. Konuya özel dil, genel dil bağlamında bakacak olursak, tartışmaları açıklığa kavuşturmak için alan hakkında sınır belirlemek üzere üç nokta öne çıkar: (1) Özel dilin tanımı, terimsözlükbiliminin amaçlarıyla örtüşürken, genel dilin tanımı, genel sözlükçülüğün amaçlarıyla örtüşmektedir. (2) Genel sözcükleri kapsayan sözlükbilime karşı, terimi, terminolojiyi kapsayan terimsözlükbilim, özel sözlükçülükten söz edilebilir ve her ikisinin kesiştiği ve ayrıştığı noktalar vardır, bunlar farklı görev ve yöntemlere dayanırlar. (3) Sözlükbilimin bir parçası olan ‘özel alan sözlükbilimi’ aynı zamanda terimsözlükbilimle de ilişkilidir (Fathi, 2014). Yani bugün ulusal veya uluslararası terminoloji kurumları ve komiteleri, özel sözlükbilimi uygulamalı bağımsız bir alan olarak kabul etmektedir. Mesela resmi kurum olarak ISO 1087 standartları doğrultusunda şekillenmiş olan özel sözlükbilim, belirleyici tasarımlara sahip araştırma ve uygulama alanı olarak ortaya konmuş ve bu alanda terimsözlükbilimin geleneksel eski formları, yerini yeni formlara bırakmış durumdadır.

Genel ve özel sözlük konusunda Bruno de Bessé , iki farka odaklanır: (1) terminolojik tanım ile bir terimsözlükbilimi tanımı arasında temel bir fark olduğu, (2) sözlükte bulunan ve belirli bir konu alanına ait özel bir sözlük birimin tanımını vermesidir (Bruno de Bessé, 1990, 253-254). Tanım yapma işinde bilim insanı, yasa koyucu ve ürün yaratıcısı birincil derecede tanımlama ve alandırma yapmakla yükümlü kabul edilir. Bu noktaya farklı yönden bakacak olursak ‘terminolojik tanım kural koyucu/normatif bir işleve sahiptir (Béjoint, 1993, 19).

Bizim araştırma konumuz genel sözlükler içerisinde dilbilgisel etiketler aracılığıyla yer alan sözlük birimleri oluşturmaktadır. Dilbilgisel etiketler, özel bir alana ait sözlük birimlerinin diğer birimlerden farkını göstermek üzere sözlük yazıcısı tarafından oluşturulan etiketlerdir. Onları işaretlemek üzere yazarın deneyimine ve kişisel tercihinine göre etiketleme ve kısaltma yaptığı kabul edilir. Genel olarak dilbilim/dilbilgisi terimleri özel alan sözlüğünde yer alırken, genel sözlükler içinde de onlar herhangi bir maddebaşı veya maddebaşının alt birimi olarak yer alabilir. Türkçe sözlükler incelendiğinde, dilbilgisel terimler etiketler yardımıyla bir kısmı doğrudan maddebaşı, bir kısmı da altmaddebaşı yapılmıştır. Bu tek başına terimsel bir öge olarak genel bir sözlükte maddebaşı olması ya da olmaması durumu uzman sözlük kavramını ortaya çıkarmaktadır. Özel sözlükbilim, bilim, teknik ve sanat dallarına ait tüm sözcükleri kapsamaya yönüyle terimsözlükbilimden (terminography) ayrılır. Diğer bir ifadeyle özel sözlükler- bilim, teknik sanat ve edebiyat alanlarına ait adbilimsel (onomosoyolojik) sözcüklerin tamamını maddebaşı Kabul ederken, terminolojik sözlükler bu alanlara ait kavramsal (conceptual term) terimleri maddebaşı olarak Kabul deder (bkz. Cabré, M.T. 1998: 24-35; Bergenholtz, 1989,54).

Genel sözlüklerin gövde metni içine herhangi bir terimsel öge giriş yapılma durumunda, önce grup etiketiyle etiketlemesi, ardından bu etiketi sözlük boyunca kullanmak için kısaltma işlemi yapılmakta ve bu yolla özel alanlara ait terim birimler genel sözlük içine dahil edilebilir. Bu yolla sözlüklerin sözcük sayısı artırılması yanında sözlük kullanıcılarına rehberlik etme, sözcüğü tanıma ve bilme konusunda işini kolaylaştırma gibi hedefler de gözetilmektedir. Bu anlamda yukarıda sözedilen beş Türkçe tek dilli genel sözlükte dilbilgisel etiket başlığı altında verilen sözlük birimleri ve kısaltmalarıyla birlikte veren beş sözlüğün kullanmakta olduğu etiketler ile bunların sözlük içinde gönderimlerini sağlayacak olan kısaltma (abc’sel kodlama) işlemi aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 1. Dilbilgisel etiketlet ve kısaltmaları

Dilbilgisel terimler		TDK-TS	MBTS	DBTS	ÖTS	DD-TS
1	Bağlaç	<i>bağ.</i>	<i>bağl.</i>	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>
2	Birleşik	-	<i>birl.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>
3	Birleşik ad	-	-	-	-	<i>b.a.</i>
4	Çokluk	<i>Ç.</i>	-	<i>çok.</i>	<i>Çok.</i>	<i>ç.</i>
5	-den durum ekiyle kullanılan fiil	<i>-den</i>	<i>-den</i>	-	-	<i>-den</i>
6	Dönüştürücü fiil	-	<i>dönüştürücü f.</i>	<i>d.lü.</i>	<i>dönüşl.</i>	-
7	Edat	<i>E</i>	<i>edat.</i>	<i>e.</i>	<i>e. (bağlama e)</i>	-
8	-e durum ekiyle kullanılan fiil	<i>-e.</i>			-	<i>-e</i>
9	Edilgen fiil	-	<i>edilgen f.</i>	<i>edi.</i>	<i>edil.</i>	<i>ösz.</i>
10	Ek	<i>-e</i>	<i>-e</i>	-	-	-
11	Ettirgen fiil	-	<i>ek.</i>		-	-
12	Fiil	-	<i>f.</i>	<i>f.</i>	<i>f.</i>	-
13	Geçişli fiil	-	<i>geçişli f.</i>	<i>g.li</i>	<i>gçl.</i>	-
14	Geçişsiz fiil	-	<i>Geçişsiz f.</i>	<i>g.siz.</i>	<i>gçsz.</i>	<i>nsz.</i>
15	İkileme	-	-	-	-	<i>ik.</i>
16	İsim	<i>- İs.</i>	<i>i.</i>	<i>i.</i>	<i>İs.</i>	<i>ad.</i>
17	-i nesne alan fiil	<i>-I</i>	<i>-i.</i>	-	-	<i>-i</i>
18	Karşılıklı fiil		<i>karşılıklı f.</i>	<i>iş.</i>	-	-
19	-le ile edatıyla kullanılan fiil.	<i>-le</i>	<i>-le-la haliyle kullanılan fiil</i>	-	-	<i>-le tümleş alan eylem</i>
20	Nesnesiz fiil	<i>nsz.</i>	<i>oluş bildiren geçişsiz fiil.</i>	<i>g.siz</i>	<i>gçsz.</i>	<i>ns.</i>
21	Olumsuz fiil	-	<i>olumsuz f.</i>	-	<i>olsuz.</i>	-
22	Ortaklaşa fiil	-	<i>ortaklaşa f.</i>	<i>iş.</i>	<i>iş.</i>	-
23	Önek	-	<i>ön ek.</i>	-	-	-

24	Özel isim	-	özel i.	h.i. (has i.)	öz.	öz.
25	Sıfat	s.	sıf.	s.	s. (s-tamlaması)	önad.
26	Son ek	s.	son ek.	-	-	-
27	Takı	-	takı.	-	-	-
28	Teklik şekli	-	-	tek.	-	-
29	Türemiş	-	tür.	-	-	-
30	Yardımcı fiil	yar.	Yard. f.	y.f.	yard. f.	-ar.
31	Zarf	zf.	zf.	z.	zf.	be.
32	Zamir	zm.,	zamir.,	zm.,	zm.,	-

Yukarıda tabloda yer alan beş sözlükten TDK-TS'te 14 adet, DBTS'te 17 adet, ÖTS'te 25 adet, MBTS'te 33 adet, DD-TS'te 21 adet dilbilgisel terim sözcükleri işaretleyen kısaltma/kodlama vardır. Bu dilbilgisel etiketlerin kısaltması bağlamında sıralayacak olursak aşağıdaki gibi bir durum ortaya çıkmaktadır

1. Bu beş sözlükte "Zarf: zf., zf., z., zf., be." gibi sadece sekiz dilbilgisel etiket ortak biçimde yer almakla beraber etiketın gönderimini sağlayacak olan kısaltmalar ikisi farklı olduğu hemen fark edilmektedir.
2. Bu sözlüklerde altı adet dilbilgisel etiketın "Zamir: zm., zamir., zm., zm.,"örneğinde olduğu gibi üç ortak biçimde kısaltma yoluyla işaretlenmiştir.
3. Bu beş sözlükte yedi adet dilbilgisel etiketın "Ortaklaşa fiil: -, ortaklaşa f., iş., iş., -." örneğinde olduğu gibi iki ortak biçimde kısaltma yoluyla işaretlenmiştir.
4. Bu beş sözlükte üç adet dilbilgisel etiketın "Olumsuz fiil: -, olumsuz f., -, olsuz., -." örneğinde olduğu gibi iki ortak biçimde kısaltma yoluyla işaretlenmiştir.
5. Bir diğer husus dokuz dilbilgisel etiketın her biri sözlüklerde "Türemiş: tür." örneğinde olduğu gibi tekil olarak yer almaktadır.
6. Bu beş sözlükte üç adet dilbilgisel etiketın "Çokluk:Ç., çok., Çok., ç.," örneğinde olduğu gibi dört ayrı kısaltma kullanılmıştır.

Mesela, TDK-TS'te önce maddebaşı, ardında sözcüğün kategori *a. ad*, sonra da dilbilimsel etiketı işaretleyen *db.* şeklinde kodlaması yer almaktadır.Yine burada dilbilimi etiketı *dil b.* şeklinde kodlanırken, Ayverdi, dilbilgisi, dilbilim etiketı için *dilb.* şeklinde kodlanmış, ÖTS'te dilbilgisi etiketı *dbl.* şeklinde kodlanmış, DD-TS'te dilbilgisi terimi *dilb.* şeklinde koldanmış, bir diğerinde de dilbilimi terimi-*dil.* şeklinde kodlanmıştır.

Dilbilgisi etiketı, bir maddebaşı ile kelimenin kullanıldığı bir alan arasında doğrudan bir bağlantı kurar ki bu tür bilgiler de maddebaşı tanımından ve örnekleminde görülür: "yardımcı fiil" ("ad soylu sözcükleri fiilleştirme işlevi gören sözcük") veya "birleşik" ("birden çok dilsel ögenin bileşimi") ile başlayan sözlük girişi grup etiketlerinde *dlb.* şeklinde kodlanmadığında fizik, kimya vb. pekçok alanda kullanılan ortak terime karşılık gekir.

Dilbilgisi etiketlerinin diğere örneklerini ele alalım. Bir çokanlamlı sözcük içinde, bir dilbilgisi etiketi aramayı daha hızlı hale getirerek kullanıcılara tam girişi (metni) okumadan ilgi alanlara girip girmediklerini hemen bildirebilir. Ancak, çokanlamlı ve tekanlamlı girişlerin sözlükte sunulmuş biçiminde hiçbir fark olmaması durumu doğru değildir. Dilbilgisi etiketleri ayrıca, tek kelimeli bileşenlerinin girişlerinde genel sözlük kelimelerini içeren çok kelimeli öğeleri işaretlemek için de kullanılır: örneğin *ekeylem*, *alyuvar* ve *akyuvar* (al ve ak ile yuvarlaktan=alyuvar gibi) terminolojik bileşenlerini içerir. Yukarıda anlatılan etiketlerin araştırılması, sistemin kendisinin veya mevcut Türkçe sözlüklerdeki dilbilgisel etiketleme sistemlerinin tutarlılığından söz etmek pek mümkün gözükmemektedir. Şimdi, örnekleri göstermek için dilbilgisel terimlerin örneğine ve aşağıdaki tabloda sözlüklerin gövde metni içinde yer alan etiketleme değerlerine daha yakından bakalım:

Tablo 2 dilbilgisel etiketler ve değerleri

<i>Terimsel öge</i>		<i>TDK-TS</i>	<i>MBTS</i>	<i>DBTS</i>	<i>ÖTS</i>	<i>DD-TS</i>
1	<i>Bağlaç</i>	+	+	+	+	+
2	<i>Birleşik</i>	-	+	+	+	+
3	<i>Birleşik ad</i>	-	-	-	-	+
4	<i>Çokluk</i>	+	-	+	+	+
5	<i>-den durum ekiyle kullanılan fiil</i>	+	+	-	-	+
6	<i>Dönüşlü fiil</i>	-	+	+	+	-
7	<i>Edat</i>	+	+	+	+	-
8	<i>-e durum ekiyle kullanılan fiil</i>	+	-	-	-	+
9	<i>Edilgen fiil</i>	-	+	+	+	+
10	<i>Ek</i>	+	+	-	-	-
11	<i>Ettirgen fiil</i>	-	+		-	-
12	<i>Fiil</i>	-	+	+	+	-
13	<i>Geçişli fiil</i>	-	+	+	+	-
14	<i>Geçişsiz fiil</i>	-	+	+	+	+
15	<i>İkileme</i>	-	-	-	-	+
16	<i>İsim</i>	+	+	+	+	+
17	<i>-i nesne alan fiil</i>	+	+	-	-	+
18	<i>-le/ile edatıyla kullanılan</i>	+	+	-	-	+

	<i>fiil.</i>					
19	<i>Nesnesiz fiil</i>	+	+	+	+	+
20	<i>Olumsuz fiil</i>	-	+	-	+	-
21	<i>Ortaklaşa /işteş/ fiil</i>	-	+	+	+	-
22	<i>Önek</i>	-	+	-	-	-
23	<i>Özel isim</i>	-	+	+	+	+
24	<i>Sıfat</i>	+	+	+	+	+
25	<i>Sonek</i>	+	+	-	-	-
26	<i>Takı</i>	-	+	-	-	-
27	<i>Teklik şekli</i>	-	-	+	-	-
28	<i>Türemiş</i>	-	+	-	-	-
30	<i>Yardımcı fiil</i>	+	+	+	+	-
31	<i>Zarf</i>	+	+	-	+	+
32	<i>Zamir</i>	+	+	+	+	-

Yukarıdaki tabloda yer alan 32 dilbilgisel terim sözcüğün tamamını etiketleyen bir genel sözlük mevcut değildir. TDK-TS'ü bu 32 dilbilgisel terim sözcüğün 16'sını işaretleyebilmiş, 16 tanesini hiç yer vermemiş, MBTS'ü bu 32 dilbilgisel terim sözcüğün sadece 27 tanesini işaretlemiş, 5 tanesine hiç yer vermemiş, DBTS'ü ve ÖTS'ü de bu 32 dilbilgisel terim sözcüğün 19 tanesini işaretlemiş, 13 tanesine hiç yer vermemiş, DD-TS'ü bu 32 dilbilgisel terim sözcüğün 17 tanesini işaretlerken, 15 tanesini hiç işaretlememiştir. Bu beş sözlükte dilbilgisel terimlerden “*bağlaç, isim, nesnesiz fiil, sıfat*” olmak üzere dört terim sözcük ortak biçimde yer almakta, diğer terimler bir sözlükte gösterilirken diğerinde hiç gösterilmemektedir.

Tutarlılık maddebaşı seçiminden açıklamaya ve onun etiketlenmesine kadar sözcük yazarlarının tutumu ve kimi tercihleriyle şekillenirken, sözlük araştırmacılığında üzerinde akademik tartışmalar yürütülen bir konudur. Mevcut genel sözlüklerde ele aldığımız etiketlerin bazıları birbiriyle örtüşüyor ve eş anlamlı sayılabilecek dilbilgisel etiketlere tekil kişi ve işteş fiil yerine “*Teklik şekli, Ortaklaşa fiil*” gibi bağlantısız ve “*birleşik ve takı*” gibi muğlak kelimeler atandığı görülüyor. Genelde sözlüklerde belli bir gönderimi veya işareti veya fikri bir kararı desteklemek için gerekli bilgi her zaman mevcut olmadığından, farklı grup yaş ve zümrelerin dil kullanım özellikleri arasındaki sınırları net biçimde gösterilmede tutarlılık nadiren sağlanır (Hartmann ve James, 1998, 80). Yukarıda tabloda yer alan beş tek dilli genel sözlükte dilbilgisel terim sözcüklerin sayısı, etiketlenmesi noktasında bir tutarlılıktan söz etmek pek mümkün gözükmemektedir. Tabloda net olarak görülebileceği gibi sözlüklerde verilen kullanım etiketleri, yazar ve yayın ekipleri tarafından kullanılan etiket sistemleri birbirinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

SONUÇ

Yukarıda incelediğimiz mevcut tek dilli genel sözlüklerde ele aldığımız etiketlerin bazıları birbiriyle örtüşüyor ve eşanlamlı sayılabilecek dilbilgisel etiketlere “*Teklik şekli, Ortaklaşa fiil*” gibi bağlantısız veya “*birleşik ve takı*” gibi muğlak kelimeler atandığı görülüyor. Öncelikle etiketlerin uzunluğu dikkate alınarak mümkünse tek sözcükle sınırlandırılmalıdır. Her şeyden önce, mevcut genel sözlüklerin yapısında başarılı bir şekilde kullanılabilen yeni bir sistematik ve ortak kullanım etiketi planlanıp geliştirilmesi şarttır.

Dilbilgisel etiketlemeyi iyileştirme yolları olarak birleştirilmiş bir etiketleme şeması içinde araştırma yapılması, dilbilgisel etiketlerin mevcut sözlüklerin yapısına ortak etiketler olarak dahil edilmesi gerekir. Ancak mevcut basımlarda görüldüğü gibi tüm dilbilgisel etiketlerin ortaklaşa kullanılmadığı da ortadır. Genel olarak, bu durumun nedenleri yazar ve yayın ekiplerinin tercihleri ve izledikleri yol-yöntemle ilişkilendirilebilir. Başlangıçta, tüm sözlüklerin dilbilgisel sözcükler veya sözcük gruplarını (terimleri) işaretlemek için kullanılan etiketlerin gözden geçirilip ortak ölçütler tespit edilmesi, genel olarak talep edilen doğru etiketleme politikası için yol gösterici olabilir. Buradan hareketle bir değerlendirme yapacak olursak, bütün sözlük birimlerini etiketlemede objektif bir değerlendirme yapmak kuşkusuz zor olmakla beraber burada sunulan etiketleme düzeni içinde kullanım ya da kayıt etiketleri her türlü anlatının içinde yer alan üslup özelliklerini göstermesi bakımından birbirinden kesin hatlarla ayırmanın güç olmadığı bir etiketleme kategorisini göstermektedir. Bu bağlamda kayıt etiketleri ne kadar alt bölümlere ayrılırsa sözcüklerin etiketlenerek sözlük birim olarak işaretlenmesi ve sözlüklerde maddebaşı olarak yerini alması kolaylaşmış olacağından bu bölümün ayrıca araştırılmaya ihtiyacı vardır.

Grup etiketi parametresi içerisinde yer alan dilbilgisel etiketler arasında iki noktaya odaklanıldığında etiketler ve kısaltmalar, yazarların tutum farkı burada net olarak görülür. Etiketlemede net bir ayırım olmamasının bir sonucu olarak, bu farklı veya değişik görünüşlerin hesaba katılması durumunda, amaca hizmet eden kategorik olarak dilbilgisel 32 terimin genel sözlüklerde etiketlenip kodlanarak ortaklaşa yer alması esas olmalıdır. Ancak öğelerin sözlüksel birim olarak girişi yapılan çeşitli dilbilgisel öğelerin değerlerin bir olması sebebiyle, ad-isim, zarf-belirteç, zamir-adıl, sıfat-önad, ilgeç-bağlaç, has isim-özlük isim-özel isim vb (bkz. Boz,) terimsel olarak kullanılan etiketlerin birleştirilmesini öneriyoruz.

Burada yapılan öneri sözlükbilimsel tartışmada bir öneri olarak ele alınmalı, daha önce üzerinde çalışılan teorik ve pratik sözlükbilimsel araştırmalar kapsamında birleştirici ortak etiket düzeni, maddebaşı ve kodlama/kısaltmalar çözüm olarak uygulamaya konulabilir. Yine de açıkça ifade etmek gerekir ki, Türkçe kelime dağarcığının çeşitliliğine karşı, terimsel sözcüklerin sınırlılığı bağlamında olaya doğru / yanlış kullanımı basitliği içinde bakılmamalıdır.

Sonuç olarak burada sunulan öneri, Türkçe sözlüklerde kullanım etiketlerinin ve kısaltmaların ölçünleştirilmesi için atılacak ilk adımın önce Türkçe sözlüklerde sonra Türk dilleri arasında, sonra da evrensel bazda etiketleme sistemlerinin ortaklaştırılması için çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Günümüzde evde, işte, yolda-izde her yerde çok yaygın biçimde kullanılan elektronik sözlükçülüğün önemli bir safasını oluşturan sayısallaştırma ve kodlama için de yol gösterici olabilir.

KAYNAKÇA

- Allen, R., Usage. In McArthur, T. (Ed.), *Concise Oxford Companion to the English Language*, Oxford: Oxford University Press, 1992, 1071-1078.
- Agunşah, M., Türkçe Sözlük'te Tanımlama ve Tanıklama sorunları, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7 (16), 2019, 1-13.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2016.
- Atkins, S. & Rundell, M., *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford University Press, 2008.
- Basatemur, A. (2013). Sözlükbirimlerin Tanımlanması Bağlamında Türkçe Sözlüklerin Karşılaştırılması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Besse, B., La définition terminologique. In: Centre d'Etudes du Léxique. La définition. Paris: Larousse, 1990.
- Bejoint, H., La définition en terminographie. In: Arnaud, P.J.L./Thoiron, P. (éds.): *Aspects du vocabulaire*, Lyon: Presses universitaires de Lyon, 1993.
- Bergenholtz, H., Wodurch unterscheidet sich Fachlexikographie von Terminologie. In: *Lexicographica* 11, (1995), 50-59.
- Bergenholtz B. ve Tarp, S. Two opposing theories: On H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions, *Hermes, Journal of Linguistics no. 31, 2003, pp. 172-196*.
- Boz, E. "Sözlük ve Sözlükçülük Sorunları, Tartışmalar ve Öneriler", *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, İstanbul: Divan Yayınevi, 2006.
- Boz, E. Çağdaş Türkçe Sözlüklerde Çokanlamlı Madde Başlarındaki Anlamların Sıralanma Sorunu: 'Klasik' örneği, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (8), (2009), 146-148.
- Boz, E. Türk Sözlükbiliminin Problemleri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, (2012), 13-20.
- Cabré, M.T., *Terminology: Theory, methods and applications*, John Benjamins Publishing, 1999.
- Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2017.
- DD-TS, Dil Derneği, *Türkçe Sözlük*, Ankara: Dil Derneği Yayınları, 2012.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, 23. Baskı, Ankara: Yazar Birliği Yayınları, 2011.
- Fathi, B., Uzmanlar ve Uzman Sözlükbilimi: Bakış Açılı ve İhtiyaçlar (Çev. Ezgi Aslan), *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21/1, (2014), 91-112.
- Hartmann, R. R. K. ve James, G., *Dictionary of Lexicography*, London: Routledge. 1998.
- Hausmann, F. J., "Wörterbuchttypologie". In Hausmann, F. J. et al. (Eds.), *Wörterbücher. Ein Internationales Handbuch zur Lexikographie*, 1989.
- Jackson, H., *Lexicography: An Introduction*, London and New York: Routledge, 2002.

- Jackson, H., *Sözlükbilime Giriş* (Çev: M. Gürlek, E. Patat)1. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.
- Kamacı, G. D., TDK Türkçe Sözlük'te Eskimiş Kullanım Etiketleri Üzerine, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt : 6 Sayı : 15, (2018), ss. 232-240.
- Kılğarrıf, Adam, "Using Corpora as Data Sources for Dictionaries", *The Bloomsbury Companion to Lexicography*, (Ed. Howard Jackson) London: Bloomsbury, 2013.
- Kılğarrıf, Adam, Using corpora [and the web] as data sources for dictionaries, 2012. https://www.sketchengine.eu/wp-content/uploads/Using_corpora_2012.pdf, E.T. 09.04.2020.
- Landau, S. *Dictionaries, The Art and Craft of Lexicography*, Cambridge University Press, 1989.
- Milroy, J. & Milroy, L. *Authority in Language: Investigating Standard English*, Routledge. 1990.
- Ptaszyński, M., Theoretical Considerations for the Improvement of Usage Labelling in Dictionaries: A Combined Formal-Functional Approach. *International Journal of Lexicography*, 23(4), (2010), 411-442.
- SVENSEN, Bo, *A Handbook of Lexicography*, New York: Cambridge University Press. 2009.
- TDK, Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Usta, H. İ., Sözlükçülük ve Sözlük Araştırmacılığı, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, cilt 7/2, (2010), 92-101.
- Uzun, L., 1945'ten Bu Yana Türkçe Sözlükler, *Kebikeç*, 7(8), (1999), 53-57.